

A vadászatra jogosult célja, hogy vadászterületén olyan létszámú őzet tartson, ami az eredményes gazdálkodás mellett, vadászati igényét is kielégíti.

Ezt a célt csakis nagy állomány mellett érheti el, aminek viszont korlátai vannak. A leglényegesebb korlát, hogy a vad az állam tulajdonában van, és az fenntartja magának a jogot, hogy megszabja hazánk területére, térségeire és közvetve valamennyi vadászterületre a fenntartható állományt. A vadászatra jogosult tehát kénytelen elfogadni azt, hogy egy bizonyos számú őznél nem tarthat többet, még akkor sem, ha erre alkalmas az élőhely, és a nagyobb létszámú őz fenntartásaihoz is biztosítja a szükséges feltételeket. Hogy ennek ellenére nagy térségekben és sok vadászterületen napjainkban már jelentősen több őz él az előírtnál, az nem titok, és bizonyára azért vállalják a vadászatra jogosultak ennek kockázatát, mert az élőhelyi feltételeket biztosítják a több őznek, és szakmailag meg tudják ezt védeni.

A vadállomány tartásával kapcsolatban az állami beavatkozás viszonylag rövid időszakokra nyúlik vissza, a vad állami tulajdonba vételével kezdődött fél évszázaddal ezelőtt. De már azt megelőzően is voltak az őz létszámára vonatkozó ajánlások.

Illés Nándor (1895) az erdőterületeken 100 ha „40 éves vágás-forgású sarjerdőben” 50 őzet, a „150 éves vágás-forgású tölgy szálerdőben” 14 őzet, és az ugyancsak „150 éves vágás-forgású bükkösben felső vidéken” 4 őz tartását javasolja. Felűtűnő az egymástól jelentősen eltérő állománysűrűségekre vonatkozó javaslat, aminek magyarázatát kizárólag az eredményes erdőgazdálkodási célban kereshetjük.

Mika Károly (1899) ugyancsak erdei élőhelyre, 100-200 holdra legfeljebb 15-20 őz tar-

tását javasolja. Teszi ezt vadkár megelőzési célból és megjegyzi: „semmi kárt nem okoznak s ez ellen még azon ellenséges indulatú erdészeknek sem lehet erdőgazdasági szempontból kifo-

kedvezőbb az őz számára, és ott több őzet lehet tartani, mint az erdőben. Az erre vonatkozó első tanácsot Szederjei Ákos 1959-ben adta közre: „Az őz életmódjának legjobban megfelel a me-

A vadászterületen tartható őzállomány

Fotó: Antli István

gásuk, kik ezen jelmonddal zászlójukon minden hasznos vadat kiirtának” (!)

Ezekben talán leginkább a javasolt igen eltérő állománysűrűség a legfeltűnőbb, de arra is példa, hogy már abban az időszakban sem volt egységes véleményen az erdészirtársadalom az erdőben élő vadállományról s ennek kártételéről.

A XIX. század végén és a XX. század első évtizedeiben az őz az erdők melletti, majd az attól távolabbi mezőgazdasági térségekben is megjelent, és ott az erdőnél jóval nagyobb állománysűrűségben megtelepedett. Ebből egyértelműen következett, hogy a mezőgazdasági élőhely

sági területeken, amelyek az általa javasoltnál nagyobb egyedyszámú őz tartását eredményezik. Mint tudjuk, ezt maga az őz bizonyította azzal, hogy az 1970-es évtizedben a korábbiakhoz viszonyítva egy addig elképzelhetetlen szintre nőtt az állomány nagysága. Tehát ott, ahol az őz, a számára alkalmas élőhelyet megtalálja, a Szederjei által tanácsolt egedsűrűség kétszeresére is nőhet az állomány. Ennek bizonyítására több példát is hozhatnánk, álljon itt most egy

a Tolna megyében lévő tengelici vadászterületé, amelynek abban az időben már vadászmezt voltam. A 12 000 ha-os, 15%-ban erdőszült apróvadász területünkön az 1975-79. években 8-9 hektáronként élt egy őz. A jelenlegi üzemterünkben 16 hektáronként egy őz tartására kaptunk lehetőséget.

Az őzállomány nagyságának szabályozására vonatkozó első állami intézkedés 1958-ban történt, amikor az Országos Erdészeti Főigazgatóság távlati vadgazdálkodási tervben elrendelte a 100 ha/5 őz tartásának felső határát. Ettől ugyan el le-

mezőgazdasági földekkel kevert, ligetes erdő, ahol számszerűleg a legtöbb őzet is tarthatjuk. Ilyen helyen 500 ha-ra kb. 25 őzet számíthatunk anélkül, hogy állományunk leromlásától tartani kellene.”

„Mezei őzekből a terület körülményei szerint 20-30 őz tartható.” Kevesebb, 500 ha-ra 20 őz tartását javasolja olyan nagyobb kiterjedésű erdőbe, amelyek mezőgazdasági területekkel határosak, azokba az erdőségekbe, amelyektől a mezőgazdasági területek távol esnek, 500 ha-ra 10 egyedet javasol. Szederjei, de más szakmai tekintély sem tudhatta még abban az időben, hogy néhány évvel később olyan élőhelyi változások történnek a mezőgazda-

hetett tért, de ehhez a Főigazgatóság előzetes hozzájárulását kellett kérni.

Az eltelt negyven év alatt további három tíz évre szóló vadgazdálkodási tervet, illetve vadgazdálkodási üzemtervet készítettünk. A tervek a többi vadfajjal együtt a fenntartható őzállomány nagyságát országosan, térségenként, illetve vadászterületre bontva meghatározták. Ezeket a kötelező előírásokat az őz közelségében élő gyakorló vadász kétkedve ugyan, de kénytelen volt elfogadni. A gondozására bízott állományt talán évtizedek óta ismerte, ennek ellenére egyik terv készítésekor sem kérdezték meg, vajon mennyi őz számára tartja alkalmasnak vadászterületét? 1969-ben, 1980-ban, majd a legutóbb 1997-ben újabb és újabb tervezési módszereket használtunk a különböző vadfajok állományának számításához. A módszereket alkalmanként újították, aminek nyilvánvalóan a jobbítás volt a célja. Az állománytervezésekre együttesen rányomta bélyegét a vadkár megelőzés célja: csak annyi vadat szabad tartani, ami nem okoz olyan kárt, amit az erdőgazdálkodó vagy a mezőgazda már nem visel el. Emiatt a térségenként, megyénként, vagy legutóbb vadgazdálkodási tájanként egy megszabott állomány-szintet nem léphetett át a tervezés utáni állapot. A tervezők és az üzemterveket jóváhagyó vadászati hatóságok kényszerhelyzetbe kerültek. A tervezés során nem vették, illetve nem vehették figyelembe a helyi tapasztalatokat, amelyek gyakran évtizedek alatt gyűltek össze és hasznosíthatók lettek volna. (Az üzemtervekben megtalálható vadászati vagy állománybecslési eredmények gyakran csak az oldalszámot növelték.)

Tehát a vadászterületen tartható őzállományt az üzemtervben megszabott két létszámhatár (alsó és felső) között tarthatja a vadászatra jogosult. Nyilvánvaló, hogy a minimális szinttel nincs baja a vadászatra jogosultnak, annak közelébe legfeljebb egy előre ki nem számítható elhullás következményeként juthat az állomány, amilyen esettel soha nem is találkoztam. A vadászatra jogosultnak napjainkban az üzemterv tízéves időszakában nincs lehetősége az állomány-szint emelésére. A zsákmány növelé-

sével csökkentheti állományát, de el is titkolhatja a többletet, kevesebb őzet vall be a ténylegesnél. Nyilván ez helytelen megoldás, és ha netán „szőrösszívű” a hatóság, akkor kiróhat bírságot, rosszabb esetben a hatósági vadászatot rendel el.

Talán mosolyra készíti az olvasót gondolatmenetem, de a jelenlegi – véleményem szerint – túlzottan nagy (felesleges) hatalommal felruházott és rossz vadászati jogszabállyal támogatott vadászati hatóság ezt bármikor megteheti. Közéleg az üzemtervek felülvizsgálatának ideje, amikor a legfontosabb szempont a nagyvadállomány nagyságának ellenőrzése lesz. Azzal, hogy egyes térségben jelentősen nagyobb a szarvasállomány a megengedettnél, egyetértek és azzal is, hogy ezt csökkenteni kell. De azt már nem tudom elfogadni, hogy az őz egyedszáma ugyancsak magas, ezért szükség lesz az állomány radikális csökkentésére. Az őz sok tekintetben eltér a többi nagyvadtól, de a legfontosabb eltérés az, hogy elenyésző, sok területen fel sem mérhető a kártétele, és ha netán több él egy területen, az élőhelyének javítására a legtöbb vadászatra jogosultnak megvan a lehetősége. Ez még az erdei élőhelyre is vonatkozik. Az erdei élőhelyen elfogadott állomány-sűrűség gyakran nem éri el a 100 ha/2 őzet.

A közelmúltban volt alkalmam megismerni egy 4000 ha nagyságú, 73%-os erdőszült nagyvadas vadászterületet a Bakonyalja térségében, ahol a fenntartható őzállományt 90 db-ban szabta meg az üzemterv. A területen már a terv első évé-

ben 200 őzet becsültek, de vadkárt nem okoztak sem előtte, sem az azt követő években. Vajon lenne-e mód a fenntartható állomány szintjének növelésére?

Következő példám egy Tolna megyei, ugyancsak nagyvadas területéről vettem, ahol viszont a tervező az előző évtized tapasztalatait figyelembe véve készítette el az üzemtervet, az őzállomány szintjét ezek alapján javasolta, amelyet a vadászati hatóság el is fogadott:

A 7073 ha-os, 75%-ban erdőszült – állami – vadászterületen 700 egyedből álló őzállomány fenntartását tervezte, 150 szarvas és 250 vaddisznó mellett. 10 hektáronként tehát egy őzet! Ez még az alföldi területeken is ritka. Tehette ezt azért, mert ismerte a területet, a vadállományt, a gazdálkodás színvonalát és eredményeit.

Egy újabb példát az Alföldről hozok, egy olyan területről, amelynek kiváló minőségű őzállománya ország-szerte ismert. A vadászatra jogosult a tervezési megkötések miatt kénytelen letagadni állományának jelentős részét:

A 18 600 ha terjedelmű vadászterületre az üzemterv legfeljebb 1100 őz fenntartását írta elő. Évtizedek óta nagy az állományűrség, a tervezés idején is az volt, napjainkban is 10-12 ha-ra jut egy őz. Természetesen nem ennyi szerepel a tavaszi állománybecslési lapon. Kényszerhelyzet, de azt mindenki tudja, köztük a vadászati hatóság is, hogy az érmes agancsok aránya 20% körül ingadozik, és a vadászterületen épített 55 őzetűben kora ősztól április közepeig etetik az őzeket, de talál takarmányt a száznál több fá-

cánnetűben, és felvehet a mezei nyúlak adott szénából is.

A vadászterületen tartható őzállomány nagyságának tervezésekor a legfontosabb támpont az élőhely alkalmassága, ami nem csak térségenként, vadászterületenként, gyakran egy-egy területen belül is eltérő. Ezért helytelen egységesen kezelni térségeket és területeket. Nem biztos, hogy egy-egy tudományos módszer minden élőhelyen és több vadfaj állomány-nagyságának kiszámításához megfelelő. Az őzre nem alkalmazható a szarvasállomány nagyságának kiszámításához készített módszer sem az erdei élőhelyen sem a mezőgazdasági térségekben. A több évtizedes helyi eredményeket és tapasztalatokat sokkal inkább figyelembe kellene venni, mint az előre megszabott „keret”-hez ragaszkodni. Az erdei élőhelyen, a több mint száz éve javasolt állomány-sűrűsége nem merünk, vagy nem akarunk túllépni, holt bizonyítottan lehet a hajdan javasoltnál jelentősen több őzet tartani. A mezőgazdasági élőhelyen a feltételek gyakran rosszabbak egy-egy erdőnél, és mégis több őz él ott. Az a terület, ahol a téli inséges időben gondoskodnak az őzról, károsodás nélkül elviseli a nagyobb sűrűséget is. A vadászterületen tartható állomány nagyságának megállapításához vegyük igénybe az őz segítségét. Az őz megmutatja, elárulja melyik élőhelyet (területet) szereti, hol él szívesebben és nagyobb sűrűségben, de elárulja azt is, ha zavarják. Az élőhelyről, annak alkalmasságáról fontos információt ad testtömege, valamint agancsának minősége. Egy térség, de még egy vadászterület őzeltartó értéke között is lehet és van is eltérés. Ezt a jó szemű, tapasztalt vadász az őzön felismeri, meglátja és hasznosítja. Az állomány minősége a jó élőhelyen nem romlik, ha netán eléri a 100 hektáronkénti 10-12 egyedsűrűséget. A minőség legfontosabb feltétele a nyugalom és a táplálék, a nagy állomány-sűrűségnek nincs akkora jelentősége, mint ahogy azt hittük.

Végül felteszem azt a kérdést, vajon szükséges-e egyáltalán az őzállomány felső határát megszabni akár országosan, de még inkább vadászterületenként?

Farkas Dénes

